

**Маслюк В.Л., аспірант кафедри обліку і аудиту
Житомирський державний технологічний університет
Науковий керівник: к.е.н., доц. І.В. Саух**

БУХГАЛТЕРСЬКІ РИЗИКИ В ПИТАННЯХ ОЦІНКИ ЧИСТИХ АКТИВІВ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

Діяльність інститутів спільного інвестування постійно перебуває у зоні підвищеного ризику. Це зумовлено специфікою бізнесу інвестиційних фондів та рівнем прибутковості інвестиційних проектів, що реалізуються за рахунок коштів спільного інвестування. На рівні з інвестиційними ризиками фонду знаходяться інформаційні ризики, наслідки яких подеколи мають руйнівний вплив на результат інвестиційного проекту, репутацію фонду чи діяльності ІСІ в цілому. До таких ризиків належать бухгалтерські ризики, які полягають у дотриманні вимог національного та міжнародного законодавства щодо організації та ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності, тобто надання її користувачам повної та достовірної інформації про діяльність інституту спільного інвестування та її результати.

Наразі до нагальних питань, які є факторами виникнення бухгалтерського обліку, можна віднести методичні підходи до оцінки чистих активів інвестиційного фонду (корпоративного, пайового). Дане питання є досить актуальним, виходячи з того, що при формуванні ІСІ здійснюються внески у формі грошових коштів, після чого вони розміщуються за об'єктами інвестування (інвестиції у цінні папери, інвестиції в об'єкти нерухомого майна, інвестиції у банківські метали, інші інвестиції), тому формування відповідної інформації є необхідністю для можливості здійснення ефективного управління інвестиційним бізнесом фонду та уникнення (мінімізації) ризиків.

Перехід інститутів спільного інвестування на складання звітності за Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ/МСБО) виникає коло проблемних питань щодо оцінки активів, особливостей бухгалтерського обліку операцій інвестиційного фонду та правомірності застосування окремих нормативно-правових актів Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР.) Так, наприклад, з 01 січня 2015 року норми Положення про порядок визначення вартості чистих активів інститутів спільного інвестування (Положення 1366) [2] діють у частині, що не суперечить міжнародним стандартам: МСФЗ 1 «Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності», МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність», МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки», МСБО 28 «Інвестиції в асоційовані та спільні підприємства» МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» (з 2018 р. – МСФЗ 9 «Фінансові інструменти»), МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість» [1].

Розглянемо, що ж виступає згідно чинного законодавства [2, додаток до Положення] активами інвестиційних фондів:

1) фінансові інвестиції до яких належать: цінні папери, погашення та отримання доходу за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України, Радою міністрів АРК, місцевими радами, урядами іноземних держав; акції/облігації українських та іноземних емітентів; іпотечні цінні папери; ощадні (депозитні) сертифікати; векселі; похідні цінні папери та інші);

2) інвестиції в об'єкти нерухомого майна (за видом нерухомості);

3) грошові кошти на поточному та/або депозитному рахунках;

4) інвестиції у банківські метали;

5) інші інвестиції;

6) дебіторська заборгованість фонду.

Зауважимо, що чистими активами ІСІ є різниця між активами (за оцінною вартістю), в які розміщено кошти учасників корпоративного або пайового фонду, та зобов'язаннями фонду. Окремі статті активів ІСІ для визначення оцінної вартості чистих активів можуть переоцінюватись, враховуючи ринкову вартість на момент оцінки. Вартість чистих активів обчислюється компанією з управління активами (КУА) за кожним ІСІ та наводиться у розмірі на одну акцію або інвестиційний сертифікат, які перебувають в обігу, та в терміни, встановлені інвестиційною декларацією.

У Положенні 1366 [2, розділ III] вказано, що оцінка вартості чистих активів здійснюється станом на: 1) день закінчення строку, встановленого для досягнення мінімального обсягу активів пайового фонду; 2) останній календарний день місяця; 3) день, починаючи з якого до структури активів фонду застосовуються обмеження, встановлені законодавством; 4) день складання інформації щодо діяльності ІСІ (квартальна, річна); 5) кожний день надходження коштів на банківський рахунок фонду (під час розміщення цінних паперів такого інституту) або зарахування цінних паперів ІСІ на рахунок викуплених цінних паперів такого інституту (під час викупу цінних паперів інституту спільного інвестування); 6)

день, що передує дню прийняття рішення про ліквідацію фонду; 7) день, що передує дню початку розрахунку з учасниками ІСІ.

Отже, розглянемо проблеми в методичних підходах до облікової оцінки при визначенні вартості чистих активів, які викликані гармонізацією національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (фінансової звітності).

Проаналізувавши МСФЗ та Положення 1366, виявлено ряд невідповідностей чинного законодавства до норм МСФЗ в питаннях оцінки фінансових активів ІСІ (табл. 1).

Таблиця 1. Протириччя в оцінці активів інститутів спільного інвестування

№ з/п	Норма Положення про порядок визначення вартості чистих активів інститутів спільного інвестування [2]	Норма МСФЗ/МСБО [1]
Активи ІСІ при первісному відображаються в обліку за		
1	первісною вартістю або собівартістю (у разі наявності біржового курсу на дату оцінки та зарахування до складу активів – ринковою вартістю)	справедливою вартістю або ж у разі її невідповідності – за переоціненою вартістю
Заставні та сертифікати фонду операцій із нерухомістю оцінюються за		
2	собівартістю	справедливою вартістю
Оцінка дебіторської заборгованості здійснюється за:		
3	1) поточна – чистою реалізаційною вартістю; 2) довгострокова (проценти нараховуються) – теперішньою вартістю з урахуванням ставки дисконтування (процентної ставки) згідно договору; 3) довгострокова (проценти не нараховуються) – теперішньою вартістю з урахуванням ставки дисконтування (процентної ставки) на рівні облікової ставки НБУ; 4) за якою прострочено термін погашення, протягом строку позовної давності оцінюється з урахуванням ПК (1-й рік прострочення – 0,75, 2-й рік – 0,5, 3-й рік – 0,25, після закінчення строку позовної давності – 0); 5) пролонгація довгострокової – переоцінка її вартості відповідно до умов договору; 6) в іноземній валюті – перераховується в національну валюту за офіційним курсом НБУ на дату оцінки	1) під час первісного визнання – справедливою вартістю; 2) після первісного визнання – справедливою або амортизованою вартістю; 3) при оцінці заборгованості за амортизованою собівартістю застосовуються вимоги до зменшення корисності; 4) поточну без встановленої ставки відсотка – за сумою первісного рахунку фактури, якщо вплив дисконтування не суттєвий
Вартість ф'ючерсів та форвардів		
4	на будь-яку дату дорівнює нулю	оцінюються за справедливою вартістю (ринковою)

Окрім вищевизначених суперечностей, також є ряд норм Положення 1366, де здійснюється посилання на Положення (стандарт) бухгалтерського обліку України, норми яких безпосередньо не відповідають МСФЗ: 1) р. II п. 10 та п. 15 Положення суперечать нормам МСБО 28 «Інвестиції в асоційовані та спільні підприємства» та МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»; 2) р. II п. 21 Положення – МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» та МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість».

Таким чином, можна зробити висновок, що оцінку активів ІСІ для дотримання принципу обачності, можливості достовірного визначення чистої вартості активів та в контексті переходу інвестиційних фондів на МСФЗ/МСБО слід здійснювати при первинному відображенні за справедливою вартістю, в наступному – за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки у прибутку (збитку) або за амортизованою собівартістю. Це дозволить мінімізувати бухгалтерські інформаційні ризики, а удосконалення методики бухгалтерського обліку з врахуванням виявлених суперечностей щодо оцінки активів ІСІ виступатиме ефективним заходом системи ризик-менеджменту.

Список використаних джерел:

1. Міжнародні стандарти фінансової звітності (версія перекладу українською мовою – 2014 рік) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=408095&cat_id=408093&ctime=1423500775962.

2. Положення про порядок визначення вартості чистих активів інститутів спільного інвестування № 1336 затверджено рішенням НКЦПФР від 30.07.2013р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1444-13#n18>.

3. Порівняльний аналіз відмінностей підходів до оцінки активів передбачених Положенням 1336 та МСФЗ / Українська асоціація інвестиційного бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/img/forall/poriv_vcha.pdf.

4. Щодо відмінностей підходів до оцінки активів, передбачених Положенням про порядок визначення ВЧА ІСІ та МСФЗ / Українська асоціація інвестиційного бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/aktual_kua/consult/account/223359.html.